

รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนา

พฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

ROLES OF FAMILY AND EDUCATIONAL INSTITUTION IN DEVELOPINGMENT STUDENTS' SOCIAL RESPONSIBILITY BEHAVIORS

ลาวัตรี แสงศิลป์ (Sawitri Sangsin) *

ดร.เนออน พิณประดิษฐ์ (Dr. Neon Pinpradit)**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของนักศึกษาต่อบทบาทของครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษากลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือ 1) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี คณะศึกษาศาสตร์ ทั้ง 9 สาขา 2) ผู้ปกครองของนักศึกษา ที่ตอบแบบสอบถาม และ 3) นักศึกษา ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์บทบาทของครอบครัว และสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม แบบวัดการรับรู้บทบาทของครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม และแบบวัดพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เชิงพรรณนา ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยใช้สูตรของ Pearson's Product Moment Correlation ผลการวิจัย พบว่า 1) ครอบครัวมีบทบาทในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา โดยการอบรมเลี้ยงดู รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด คือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบประชาธิปไตยหรือการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล อบรมสั่งสอนปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนั้นผู้ปกครองยังเป็นแบบอย่างให้กับลูกเริ่มต้นตั้งแต่การรักษาคำพูด การแต่งกาย ปฏิบัติตามกฎหมาย ฯลฯ 2) สถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา โดยอบรมปลูกฝังเกี่ยวกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม เป็นแบบอย่างในเรื่องการเข้าชั้นเรียนตรงเวลา การแต่งกาย การจัดกิจกรรมในและนอกชั้นเรียนมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม มุ่งงาน กิจกรรมมอบหมายให้นักเรียนได้ฝึกความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่เสมอ 3) การรับรู้บทบาทครอบครัวในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 ($r = .66$) และการรับรู้บทบาทสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = .67$)

คำสำคัญ : บทบาทครอบครัวและสถานศึกษา พฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม

Key Words : The Roles of Family and Education, Social responsibility behavior

* นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยา การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

**รองศาสตราจารย์ ดร.วิชาญจิตต์พิกุลกุลและดร.ไพรัชพิริยะ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

The purposes of the present study included 1) to investigate the role of family and educational institution in the development of students' social responsibility behavior and 2) to investigate the relationship between the family and educational institution's perception of their role in the development of students' social responsibility behavior and the students' social responsibility behavior. The target group consisted of 1) chair person of the bachelor programs of Education, Khon Kaen University's 9 bachelor-degree programs 2) 30 students' parent or guardians, and 3) 30 freshmen students of the Faculty of Education, Khon Kaen University. The tools used for the study included an interview form on the role of the family and education in the development of students' social responsibility behavior, a measurements form on the perception of the family and education's role in the development of students' social responsibility behavior, and a measurements form on the students' social responsibility behavior. The collected data consisted of two categories: the qualitative data which were presented in the form of descriptive report and the quantitative data which were analyzed by means of arithmetic mean, percentage, standard deviation and Pearson's Product Moment Correlation. The findings: 1. The role of the family and educational institution in the development of students' social responsibility behavior 1) The family plays a role in the development of students' social responsibility behavior through the bringing up of its off-springs, the forms of bringing-up which have the greatest effect on a child's social responsibility behavior included the democratic or reasoning approach and the inculcation in the young the value of social responsibility behavior. Besides, the parents also act as a model of keeping their words, dressing themselves, obeying traffic regulations, etc. 2) The educational institutions play a role in the development of students' social responsibility behavior through their instructors' inculcation in the students the social responsibility behavior, their model of entering classroom punctually and in their dresses. Classroom activity was often infused with morality and ethics. Tasks were always assigned for the students to do and be responsible for their completion 2. The relationship between the family and educational institution's perception of their role in the development of social responsibility behavior and social development behavior 2) The family's perception of its role in the development of social responsibility has a significantly positive correlation with the students' social responsibility behavior at the .001 level of significance ($r = .66$). 2) The institution's perception of its role in the development of social responsibility has a significantly positive correlation with the students' social responsibility behavior at the .001 level of significance ($r = .67$).

1. บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปอย่างมีคุณภาพได้เพียงใดขึ้นอยู่กับประชาชนของประเทศเป็นสำคัญ การพัฒนาที่สำคัญและจำเป็นอย่างหนึ่ง คือ การพัฒนาจริยธรรมของประชาชนในประเทศ จริยธรรมที่สำคัญ เช่น

ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ เป็นต้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545 - 2549) มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นสำคัญ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของบุคคลให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมโลกปัจจุบัน ส่งผลให้คนในสังคมมีการแข่งขันเพื่อแสวงหาความก้าวหน้าในด้าน

ต่างๆ เพื่อตนเองมากขึ้นจนก่อให้เกิดปัญหาจริยธรรมในสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นจริยธรรมประการหนึ่งซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ส่งผลให้ปัญหาต่างๆ ในสังคม เช่น ปัญหาการทุจริต การคอร์รัปชันในวงการต่างๆ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนในสังคมลดลง ฯลฯ สังคมก็จะอยู่อย่างสงบ ดุสิต อุทิศพงษ์ (2547) ได้ทำการวิเคราะห์คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์จากเอกสารของ 4 องค์กรหลักทางการศึกษา ได้แก่ 1) คุณลักษณะบัณฑิตครูของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปี 2537 2) คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของทบวงวิทยาลัย ปี 2541 3) คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปี 2541 4) คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปี 2546 พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ระบุไว้สอดคล้องกัน ทั้ง 4 องค์กร จากเหตุผลดังกล่าวนำไปสู่ความสนใจของผู้ทำวิจัยที่จะศึกษาถึงบทบาทของครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา และการรับรู้บทบาทของครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนานักศึกษาในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อจะได้มีความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมโลกในยุคปัจจุบัน และมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

แนวคิดทฤษฎี การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาบทบาทของครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยได้จัดตัวแปรต่างๆ ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมดังนี้ 1) การรับรู้บทบาทของครอบครัวในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม 2) การรับรู้บทบาทสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม และ 3) พฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม

เมื่อได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยสามารถนิยามตัวแปรต่างๆ ดังนี้

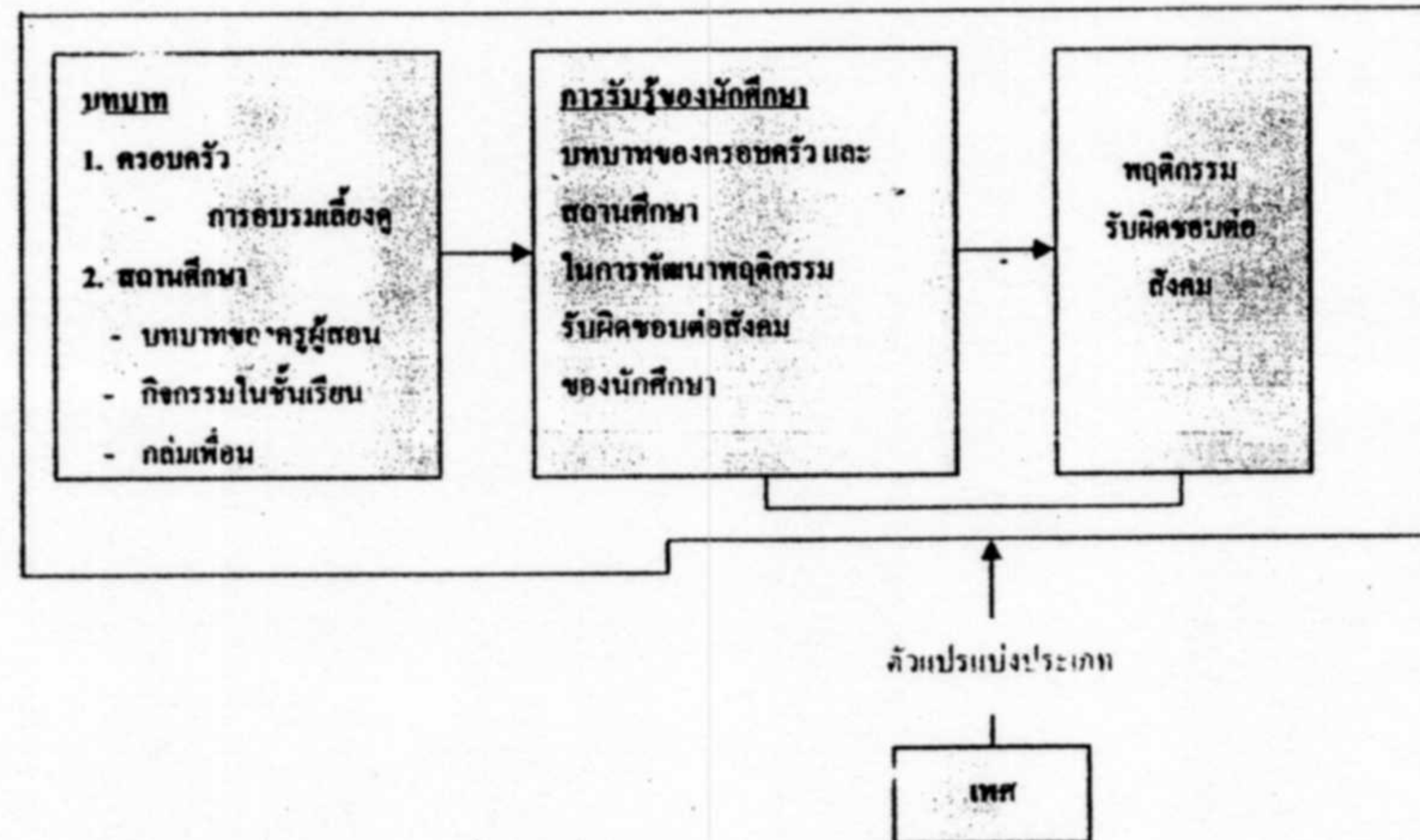
1. พฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจและมีพฤติกรรมการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบ หรือกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยขอนแก่น รู้จักการรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม และปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ครบทั้ง 5 ด้าน คือ 1) รับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง เคารพเชื่อฟัง คำสั่งสอนของผู้ปกครอง ช่วยเหลือการงานตามความสามารถและโอกาส 2) รับผิดชอบต่อเพื่อน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ช่วยเหลือเพื่อน 3) รับผิดชอบต่อสถาบัน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ช่วยเหลือกิจการงานของสถาบัน 4) รับผิดชอบต่อสังคมหรือชุมชน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ให้ความร่วมมือในกิจการงานของชุมชน 5) รับผิดชอบต่อประเทศชาติ หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย วัดโดยแบบวัดพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมที่พัฒนาจากแบบวัดของ ดุสิต อุทิศพงษ์ (2547) ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบวัดชนิดมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับ คือ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” จำนวน 25 ข้อ

2. การรับรู้บทบาทครอบครัว หมายถึง การที่นักศึกษา ชั้นปีที่ 1 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2549 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น รับรู้ถึงบทบาทภาระ และหน้าที่ของครอบครัว ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับส่งเสริมหรือสนับสนุนต่อการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม การรับรู้บทบาทครอบครัววัดโดยแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยสร้างเนื้อหาให้มีความสอดคล้องกับแบบสอบถามชุดพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม มีลักษณะเป็นมาตราประเมินรวมค่า (Rating Scale) 6 ระดับ คือ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” จำนวน 25 ข้อ

3. การรับรู้บทบาทสถานศึกษา หมายถึง การที่นักศึกษา ชั้นปีที่ 1 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2549 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น รับรู้ถึงบทบาทภาระ และหน้าที่ของสถานศึกษาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับส่งเสริมหรือสนับสนุนต่อการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม การรับรู้บทบาทสถานศึกษา วัดโดยแบบวัดที่

ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยสร้างเนื้อหาให้มีความสอดคล้องกับแบบสอบถามชุดพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม มีลักษณะเป็นมาตราประเมินรวมค่า (Rating Scale) 6 ระดับ คือ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” จำนวน 25 ข้อ

จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. คำถามการวิจัย

จากการทบทวนเอกสาร ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ผู้วิจัยตั้งคำถามของการวิจัยดังนี้

- 1) ครูและสถานศึกษามีบทบาทอย่างไรในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา
- 2) การรับรู้ของนักศึกษาต่อบทบาทครูและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทของครูและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทของครูและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

4. ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงบรรยายโดยใช้การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ทั้ง 9 สาขา 2) ผู้ปกครองของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม ทั้งหมด 30 ครอบครัว และ 3) นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2549 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 30 คน เพศชาย 10 คน เพศหญิง 20 คน ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น ตัวแปรต้น คือ การรับรู้บทบาทของครูและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือของการวิจัยนี้เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์บทบาทของครูในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม

ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง 2) แบบสัมภาษณ์บทบาทของสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง 3) แบบวัดการรับรู้บทบาทของครอบครัวในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83 4) แบบวัดการรับรู้บทบาทของสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 และ 5) แบบวัดพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยใช้แบบวัดพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมที่พัฒนาจากแบบวัดของ ดุสิต อุทิศพงษ์ (2547) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 ในส่วนแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้หาคุณภาพโดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงและหา 1) ค่าความตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ และ 2) ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร Cronbach's Alpha Coefficient

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและมีผู้ช่วยนักวิจัย 2 คน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปบันทึกข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์โดยเชิงพรรณนา ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามใช้การหาค่าเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม และพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้สูตรของ Pearson's Product Moment Correlation

7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

7.1 อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทของครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาพบว่า

1) ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม การอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลกับการพัฒนาความรับผิดชอบต่อ

สังคมมากที่สุดคือการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยหรือการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ทำให้เด็กมีความกระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์ สร้างความอบอุ่นและสร้างสรรค์อารมณ์ที่มั่นคงให้กับเด็ก การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยส่งเสริมให้บุตรมีความอยากรู้อยากเห็น มีความรับผิดชอบ เป็นผู้นำ กล้าแสดงออก นอกจากนี้ การเป็นแบบอย่างของครอบครัวมีความสำคัญมากในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เช่น พ่อ แม่ รักษาคำพูดที่ให้ไว้กับลูก ทำงานให้เสร็จสมบูรณ์โดยไม่ทิ้งค้างไว้

ข้อเสนอผลการวิจัยที่สอดคล้องกับทฤษฎีและผลงานวิจัยอื่นๆ ดังนี้

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวด้วยวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยหรือการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ปกครอง และการใช้เทคนิควิธีการเสริมแรงทั้งทางบวกและลบ ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับ บันเทิง เพียรคำ (2544) กล่าวว่า ครอบครัวมีบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูให้สมาชิกเรียนรู้และเข้าใจในบทบาทของตน บทบาทที่สังคมคาดหวังและบทบาทที่สมาชิกแสดงออกมาจริง และสมคิด อิศระวัฒน์ (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการอบรมและเลี้ยงดูเด็กของคนไทย ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย มีจำนวน 174 คน ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาที่ฝึกบุตรให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองของบิดามารดา จะเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ความอบอุ่น ความใกล้ชิด สอนให้เป็นคนมีเหตุผล ฝึกบุตรให้รู้จักทำอะไรด้วยตนเองเปิดโอกาสให้บุตรได้คิดตัดสินใจด้วยตนเอง ส่งผลให้บุตรเกิดการเรียนรู้และมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น

2) สถานศึกษาเป็นอีกหนึ่งสถาบัน ที่มีบทบาทสำคัญในการอบรม สั่งสอน ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม การเป็นแบบอย่างของสถานศึกษาเป็นอีกหนึ่งประการมีความสำคัญมากในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เช่น อาจารย์เข้าสอนตรงเวลา แต่งกายเรียบร้อย ใช้คำพูดที่สุภาพ

เป็นแบบอย่างกับนักศึกษา ทำให้นักศึกษาเกิดการเลียนแบบและซึมซับพฤติกรรมดังกล่าว นอกจากนั้นสถานศึกษายังมีบทบาทในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมโดยผ่านทางการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมนอกชั้นเรียน เช่น ทุกครั้งจะมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ในกระบวนการเรียนการสอนจะต้องแสดงถึงความสามัคคีของกลุ่ม มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักศึกษา อย่างน้อยในแต่ละเทอมมีการลงโรงเรียนสถานที่จริง มีการพบปะรุ่นพี่เพื่อพูดคุย บริक्षा ปัญหา และร่วมหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ให้จัดนิทรรศการ นักศึกษารับผิดชอบทุกอย่างเองตั้งแต่การหาสถานที่ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในทุกกิจกรรมควรมีการติดตามผล มีการสะท้อนผล และแนวทางการจัดกิจกรรมในอนาคต ในด้านการคบเพื่อนหรือการเข้าร่วมกลุ่ม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทางสังคม และการแสดงพฤติกรรมต่างๆ โดยเฉพาะช่วงวัยรุ่น เพื่อนจะให้ประสบการณ์ที่จำเป็นในการเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เช่น บทบาทของผู้รับ ผู้ให้ การเคารพต่อกฎเกณฑ์หรือกติกาทางสังคม แต่ในทางตรงกันข้ามเพื่อนอาจชักจูงไปในทางเลื่อมเสียได้อีกด้วย ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า การคบเพื่อนมีผลต่อพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษามากเปรียบดังคำพังเพยที่ว่า คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล ถ้าคบเพื่อนกลุ่มเรียนที่มีความรับผิดชอบก็จะเป็นไปเช่นนั้น แต่ถ้าคบเพื่อนเที่ยวไม่เข้าเรียนก็จะเป็นผลในทางลบ และมีนักศึกษาส่วนน้อยบางคนที่คบเพื่อนต่างคณะ ดังนั้นพฤติกรรมของเขาทำให้การเรียนมีข้อบกพร่อง เพราะว่าติดเพื่อนว่างเมื่อไหร่ก็ต้องไปหาเพื่อนต่างคณะ แต่ว่าเป็นเฉพาะบางคนเท่านั้น ส่วนใหญ่ไม่มีผลเสียหยาต่อพฤติกรรมแต่จะส่งผลให้การเรียนบกพร่องเล็กน้อย สอดคล้อง Elliott, John. (2004) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมในโรงเรียน พบว่าสิ่งที่มีบทบาทต่อนักเรียนในการเห็นคุณค่าของความรับผิดชอบต่อสังคม คือ การอบรมเลี้ยงดู ความสมบูรณ์ด้านวิชาการและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และจิรวรรณมัทธิน (2536) ได้ศึกษานักศึกษาในมหาวิทยาลัย 7 แห่ง ในกรุงเทพฯ พบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมในชมรมพุทธศาสตร์

มาก เป็นผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมในชมรมพุทธศาสตร์น้อยหรือไม่เข้าร่วมเลย

นอกจากที่กล่าวข้างต้นแล้ว สิ่งที่มีบทบาทต่อนักศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านต่างๆ ของนักศึกษา คือ การอบรม สั่งสอน การจัดกิจกรรมในสถานศึกษา รวมถึงสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาด้วย

7.2 อภิปรายตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทของครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา พบว่า การรับรู้บทบาทครอบครัวในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมมีความสัมพันธ์กันทางบวกกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r=.66$) การรับรู้บทบาทสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมมีความสัมพันธ์กันทางบวกกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r=.67$) ผู้วิจัยพบว่าไม่มีงานวิจัยใดที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทของครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยตรง แต่จะมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ในเรื่องอื่นๆ ที่ส่งผลในทางบวกเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านนั้นๆ ดังจะเห็นได้จาก งานวิจัยของ กุลมาลี ไชยเมือง (2540) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 1 - 3 ปี กับสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรตามการรับรู้ของมารดา พบว่า การรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 1 - 3 ปี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การรับรู้บทบาทเกี่ยวกับเรื่องใดๆ ก็จะส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงบวกต่อพฤติกรรมการรับรู้ในเรื่องดังกล่าว เช่นเดียวกับการรับรู้บทบาทของครอบครัวและสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษานั้นเอง

8. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป และข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

8.1 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปมีดังนี้
1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้บทบาทครอบครัว และสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม 2) ในการวิจัยครั้งนี้ มีแบบวัดที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทสถานศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น ควรทำการสัมภาษณ์จากกลุ่มนักศึกษาในฐานะเพื่อนด้วย

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยรายด้านของพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าคะแนนรายด้านลดลงเรื่อยๆ จากด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านสถานศึกษา ด้านชุมชน และด้านประเทศชาติ ตามลำดับ ดังนั้นครอบครัวและสถานศึกษาควรเน้นการอบรม ปลูกฝัง และส่งเสริมให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่างๆ ที่ใกล้เคียงตัวออกไปด้วย คือ ด้านสถานศึกษา ด้านชุมชน และด้านประเทศชาติ เพื่อให้นักศึกษามีความรับผิดชอบในด้านดังกล่าวมากยิ่งขึ้น

9. เอกสารอ้างอิง

- กุลมาลี ไชยเมือง. (2540). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 1-3 ปี กับสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดาและบุตร ตามการรับรู้ของมารดา. วิทยานิพนธ์ปริญญา พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น .
- จิรวัดนา มั่นยืน. (2536). ประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาและทางจิตของนิสิต ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพฤติกรรมศาสตร์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ดุสิต อุทิกพงษ์. (2547). การพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บันเทิง เพียรคำ. (2544). วัฒนธรรมสัมพันธ์สาร ฉบับที่ 18. ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2550, จาก <http://www.childthai.org/cic/c2546.htm>.
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2542). ลักษณะการอบรมและเลี้ยงดูเด็กของคนไทย ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Elliott, John. (2004). Business Schools and Social Responsibility A Dean's Perspective. New York: Academic Press.
- Marshall, Marvin L. (1998). Fostering social responsibility and handling disruptive classroom behavior. Chicago: Rand McNally College.